

Олена В'ячеславівна ДЖАФАРОВА,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків)

Василь Васильович КІКІНЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

Микола Олександрович БОРОВИК,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

Олександра Сергіївна ЯЦЕНКО
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті здійснено аналіз адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейських при виконанні основних завдань із підтримання публічної безпеки і порядку в країні під час дії правового режиму воєнного стану.

Наголошено, що специфіка професійної службової діяльності поліцейського полягає у її небезпечності, тому держава повинна забезпечити максимально можливий рівень захисту, звертаючись при цьому і до міжнародного досвіду. Враховуючи той факт, що поліцейський завжди працює в умовах реального соціального простору, взаємодіє з людьми в особливо загострених обставинах, постало необхідним посилити психологічні, комунікативні напрями в професійній підготовці поліцейських, що дозволить діяти правильно в умовах небезпеки. Удосконалення програм професійної підготовки поліцейських із застосуванням моделей конкретних дій є одним із ключових напрямів розвитку службової освіти в умовах воєнного стану.

Доведено, що адміністративно-правові аспекти діяльності Національної поліції України в умовах повномасштабної збройної агресії потребують комплексного підходу, що включає вдосконалення нормативної бази, професійної підготовки, матеріально-технічного забезпечення та координації з іншими органами. Вивчено їх основні аспекти та обґрунтовано необхідність удосконалення механізмів правового та організаційного забезпечення безпеки правоохоронців.

Ключові слова: *Національна поліція, поліцейський, безпека, особиста безпека поліцейського, адміністративно-правові засади, адміністративно-правове регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського, ризики, збереження життя і здоров'я, психічний стан, працездатність працівника поліції, професійний рівень, джерела небезпеки, екстремальні умови.*

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану проблема забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України при виконанні поставлених завдань, набула особливої актуальності, оскільки діяльність правоохоронців здійснюється у складних, небезпечних і стрімко змінюваних обставинах. Поліцейські беруть безпосередню участь у забезпеченні публічної безпеки, охороні правопорядку, виконанні завдань територіальної оборони, документуванні військових злочинів, розмінування територій та будівель, охороні стратегічних об'єктів, евакуаційних та гуманітарних операціях, що значно підвищує ризики для їхнього життя і здоров'я. Виконання таких завдань вимагає високого рівня професійної підготовки та чіткого дотримання заходів особистої безпеки.

Зростання кількості злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї, диверсійною діяльністю, порушенням публічного порядку потребує посилення системи правового, матеріально-технічного та психологічного захисту поліцейських.

Ефективність виконання покладених обов'язків та прав поліцейських в умовах воєнного стану безпосередньо залежить від рівня забезпечення та гарантування їх особистої безпеки. Відтак, наукового обґрунтування потребує система адміністративно-правових заходів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та прав поліцейських.

В науці адміністративного права дослідження щодо забезпечення

особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ були проведені у працях таких науковців як: В. Б. Авер'янова, В. В. Аброськіна, О. М. Бандурки, О. В. Батраченка, О. І. Безпалової, А. В. Долинного, О. Ф. Кобзаря, О. В. Кузьменко, С. О. Кузнichenка, Д. О. Лемеша, В. П. Ліпкана, М. І. Логвиненка, О. І. Миколенка, О. М. Музичука, О.Ю. Синявської, С. О. Шатрави, Р. В. Шаповала, Т. В. Шевченко та інших.

Метою статті є комплексне теоретико-правове обґрунтування та аналіз адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейських під час дії правового режиму воєнного стану, визначення проблем правозастосування та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення рівня захищеності правоохоронців при виконанні поставлених завдань в небезпечних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року Указом Президента України №64/2022, відповідно до ст. 1 Закону України від 12 травня 2015 року № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» в Україні введено правовий режим воєнного стану¹. Це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень².

Законом України від 21 червня 2018 року №2469-VIII «Про національну безпеку України» визначено та розмежовано повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, а також створено основу для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, тощо. Відповідно до п. 2 ст. 12 цього Закону Національна поліція України є одним з органів виконавчої влади, що входить до сектору безпеки і оборони³.

Національна поліція України діє у відповідності до Закону України «Про Національну поліцію» і є ключовим суб'єктом здійснення поліцейської діяльності, а відтак, забезпечення публічної безпеки і порядку, оскільки:

¹ Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

² Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

³ Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

1) вона є центральним органом виконавчої влади, спеціально створеним державою для надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки й порядку, протидії злочинності, охорони та захисту прав і свобод громадян, надання послуг з допомоги особам, які її потребують¹; 2) Національна поліція діє шляхом задоволення потреб суспільства, а основним критерієм ефективності її діяльності є рівень довіри громадян до органів поліції; 3) працівники поліції мають право вживати заходів адміністративного примусу та адміністративного нагляду в порядку й на підставах, визначених чинним законодавством України; 4) поліція володіє виключним правом застосовувати спеціальні заходи примусу, що охоплюють використання фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї; 5) діяльність Національної поліції є професійною, здійснюється особами, які мають відповідні компетенції у сфері практичної охорони та захисту прав і свобод громадян»².

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану повноваження Національної поліції було розширено і доповнено завданнями, щодо підтримання публічної безпеки і порядку під час дії комендантської години. Така діяльність здійснюється відповідно до Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. за № 573³.

Відповідно до цього порядку поліцейські можуть: 1) включатися до складу комендатури; 2) залучатися до підтримання публічної безпеки і порядку та заходів із забезпечення дотримання комендантської години на блокпостах (блокпост – посилений контрольно-пропускний пункт, який тимчасово встановлюється на в'їзді/виїзді (вході/виході) на територію/з території, де введено воєнний стан та запроваджено комендантську годину, на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на блокпосту); 3) здійснювати контроль за дотриманням особами комендантської години та спеціального режиму світломаскування у складі патрулів, які підпорядковуються коменданту (патруль – це спільний рухомий наряд, до складу якого входять поліцейські Національної поліції та військовослужбовці Збройних Сил і можуть залучатися військовослужбовці Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України, що виконує покладені на нього обов'язки на

¹ Про Національну поліцію : Закон України № 580 від 02.07.2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

² Поліцейська (адміністративна) діяльність : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава та ін. ; передм. О. І. Безпалової]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2020. 396 с.

³ Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#top>.

маршруті патрулювання, визначеному комендантом на території, де запроваджено комендантську годину; 4) продовжувати виконання своїх завдань відповідно до призначення та специфіки діяльності¹.

Необхідною передумовою для стабільного функціонування системи Національної поліції та належного рівня виконання поставлених перед нею завдань в умовах воєнного стану є забезпечення та правове гарантування особистої безпеки правоохоронців. Адже, щоденно виконуючи свої службові обов'язки працівники поліції стикаються з різноманітними загрозами, як фізичного, так і психологічного походження. Нестабільна політична, соціально-економічна ситуація та воєнний конфлікт на території нашої держави, спричинює зростання незаконного поширення зброї та боєприпасів, від яких неодноразово постраждали правоохоронці, виконуючи свої службові обов'язки.

Окремим викликом стає психологічна безпека правоохоронців. Поліцейські стикаються з постійним стресом, бойовими діями, втратами колег, що може призвести до професійного вигорання або порушення психоемоційної стабільності.

Безпека – це стан захищеності від будь-яких загроз, коли життєво важливі інтереси (життя, здоров'я, добробут, суверенітет) особистості, суспільства чи держави не піддають ризику. Це відсутність загрози життю, здоров'ю, майна, довкіллю, а також можливість спокійно існувати та розвиватися. Безпека є однією із життєво необхідних потреб кожної людини.

Т. В. Шевченко зазначає, що особиста безпека поліцейського – це стан його захищеності від протиправної діяльності формувань організованої злочинності й окремих осіб у всіх її формах, здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, зберігати працездатність та оперативно-технічний потенціал. «Особиста безпека поліцейського» як об'єкт адміністративно-правового регулювання характеризується такими загальними ознаками: 1) виступає одним із елементів внутрішньої організаційної адміністративної діяльності Національної поліції; 2) є невід'ємною частиною проходження служби в органах Національної поліції, що включає до себе добір, навчання та безпосереднє виконання покладених на поліцейського обов'язків; 3) складовими елементами особистої безпеки поліцейського є комплекс правових, фізичних, тактичних та психологічних здібностей необхідних для формування навичок щодо роботи в екстремальних умовах; 4) представлений сукупністю систематизованих знань, умінь і професійних навичок, необхідних для повноцінного виконання покладених на поліцейського завдань та функцій; 5) є елементом адміністративно-правового статусу поліцейського і забезпечується відповідними правовими і соціальними гарантіями².

¹ Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#top>.

² Шевченко Т. В. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського

На думку В. С. Трояновського, гарантування особистої безпеки працівника поліції зумовлюється його індивідуально-психологічними особливостями, рівнем фізичного розвитку й інтелекту, рівнем моральних якостей, рівнем і змістом фіктивності, професійними навичками і вміннями вирішувати конфліктні ситуації, здатністю до самостійного аналізу професійної діяльності з метою розроблення нових елементів стратегії і тактики, удосконалення засобів і прийомів ефективного виконання оперативно-службових завдань¹.

Правове забезпечення безпеки особистості в суспільстві є невід'ємною частиною гарантованих Конституцією України прав, а також передбачених законами України, підзаконними нормативними актами, загальними та особистими правилами безпеки, діями органів державної влади, фахівцями у сфері безпеки, міжнародними зобов'язаннями, взятими на себе нашою державою та досягнення законності, правопорядку у суспільстві.

Відповідно до ст. 27 Конституції України «кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань»². Це положення в законодавстві є головним принципом гарантування особистої безпеки поліцейських та інших осіб, так як виконуючи свої службові обов'язки поліцейський, навіть в умовах захисту життя інших осіб, має рівне право на захист власного життя і здоров'я.

Відповідно до п. 10 ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію» професійна діяльність поліцейського включає наступні гарантії: 1) забезпечується належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків; 2) отримує в органах поліції в установленому порядку інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, та матеріали, необхідні для належного виконання покладених на нього обов'язків; 3) користується повноваженнями, передбаченими цим Законом, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу; 4) своєчасно і в повному обсязі отримує грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України; 5) у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства; 6) захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом; 7) під час виконання поліцейських повноважень користується безоплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі), а також попутним транспортом; 8) може бути переміщений по службі залежно від результатів виконання покладених на

в екстремальних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 21 с.

¹ Трояновський В. С. Особиста безпека поліцейського під час виконання службових обов'язків : зарубіжний досвід. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 74–76.

² Конституція України : Закон України від 28.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

нього обов'язків та своїх професійних, особистих якостей¹.

Питання особистої безпеки поліцейського є питанням суспільним, оскільки від ефективності діяльності поліцейських залежить рівень законності, правопорядку, стабільності, безпеки в суспільстві та в державі в цілому. Як і будь-який працюючий громадянин, поліцейський має право на безпечні умови й охорону праці. Тому соціальний захист працівників поліції та членів їх сімей за таких умов відіграє особливо важливу, суспільно необхідну роль.

Велике значення для правового захисту при виконанні службово-професійних завдань співробітників Національної поліції має Закон України від 23 грудня 1993 року №3781-ХІІ «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» який передбачає систему заходів по забезпеченню виконання покладених на них обов'язків і реалізації наданих прав, а також від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку з службовою діяльністю цих працівників. Цим законом передбачені спеціальні заходи забезпечення безпеки: особиста охорона, охорона житла і майна; надання зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; встановлення телефону за місцем проживання; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку; забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту; переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності, переселення в інше місце проживання².

Нормативно-правове забезпечення особистої безпеки працівників поліції передбачає собою наявність певних норм та гарантій для правоохоронців, що забезпечують певний рівень його захисту від небезпек, які можуть виникнути під час виконання службових обов'язків.

Аналізуючи основні аспекти адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання службових обов'язків в режимі воєнного стану встановлено їх недосконалість та недостатність.

Для вдосконалення системи гарантування особистої безпеки правоохоронців в Україні необхідно розробити низку програм з психологічної та фізичної підготовки поліцейських, які повинні містити моделі поведінки і тактичні алгоритми дій у кризових або бойових ситуаціях та бути адаптованими до потреб виконання службових обов'язків у зоні підвищеного ризику. Це дозволить забезпечити не лише професійну компетентність, а й особисту безпеку поліцейських, що є стратегічною умовою стабільності держави та довіри суспільства до правоохоронної системи. Посилення психологічних та комунікативних навиків працівників

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

² Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.

поліції забезпечить їх готовність ефективно діяти в реальних життєвих обставинах.

Для виконання покладених завдань необхідно забезпечити поліцію сучасними технічними засобами, транспортом, зброєю та засобами зв'язку, що відповідають сучасним вимогам і стандартам.

Крім того, важливо забезпечити довіру та підтримку громадськості, що досягається через відкритість та прозорість діяльності поліції. Поліцейські, які виконують свої обов'язки в умовах збройної агресії, повинні мати належний правовий захист, включаючи соціальні гарантії, медичне обслуговування та правову підтримку у випадку конфліктних ситуацій. Міжнародна співпраця також є важливою для обміну досвідом, отримання технічної допомоги та підтримки, що підвищить ефективність діяльності Національної поліції та зміцнить її можливості у протидії загрозам.

Висновки. Специфіка професійної службової діяльності поліцейського полягає у її небезпечності, тому держава повинна забезпечити максимально можливий рівень захисту, звертаючись при цьому і до міжнародного досвіду. Враховуючи той факт, що поліцейський завжди працює в умовах реального соціального простору, взаємодіє з людьми в особливо загострених обставинах, потрібно посилити психологічні, комунікативні напрями в професійній підготовці поліцейських, що дозволить діяти правильно в умовах небезпеки. Удосконалення програм професійної підготовки поліцейських із застосуванням моделей конкретних дій є одним із ключових напрямів розвитку службової освіти в умовах воєнного стану.

Отже, адміністративно-правові аспекти діяльності Національної поліції України в умовах повномасштабної збройної агресії потребують комплексного підходу, що включає вдосконалення нормативної бази, професійної підготовки, матеріально-технічного забезпечення та координації з іншими органами. Лише всебічний підхід дозволить забезпечити ефективну роботу поліції в небезпечних умовах в режимі воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#top>.
3. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава та ін. ; передм. О. І. Безпалової]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2020. 396 с.
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 VIII // База даних «Законодавство

України» / Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.

6. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

8. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

9. Трояновський В.С. Особиста безпека поліцейського під час виконання службових обов'язків : зарубіжний досвід. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 74–76.

10. Шевченко Т. В. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 21 с.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2025

Olena V. DZHAFAROVA,

Doctor in Science of Law, Professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

Vasyl V. KIKINCHUK,

PhD in Law, Associate Professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

Mykola Ol. BOROVYK,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

Oleksandra S. YATSENKO

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

ADMINISTRATIVE AND LEGAL PRINCIPLES OF ENSURING THE PERSONAL SAFETY OF POLICE OFFICERS DURING THE LEGAL REGIME OF MARTIAL STATE

The article analyzes the administrative and legal principles of ensuring the personal safety of police officers when performing the main tasks of maintaining

public safety and order in the country during the legal regime of martial law.

It is emphasized that the specificity of the professional service of a police officer lies in its danger, therefore the state must ensure the maximum possible level of protection, while also referring to international experience. Given the fact that a police officer always works in real social space, interacts with people in particularly acute circumstances, it has become necessary to strengthen psychological, communicative areas in the professional training of police officers, which will allow them to act correctly in conditions of danger. Improving professional training programs for police officers using models of specific actions is one of the key areas of development of service education in conditions of martial law.

It is proven that the administrative and legal aspects of the activities of the National Police of Ukraine in conditions of full-scale armed aggression require a comprehensive approach, which includes improving the regulatory framework, professional training, material and technical support and coordination with other bodies. Their main aspects are studied and the need to improve the mechanisms of legal and organizational security of law enforcement officers is substantiated.

Key words: *National Police, police officer, security, personal security of a police officer, administrative and legal principles, administrative and legal regulation of ensuring the personal security of a police officer, risks, preservation of life and health, mental state, working capacity of a police officer, professional level, sources of danger, extreme conditions.*